

Магістр 2 року навчання
 фінансового факультету ХНЕУ

АНАЛІЗ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ

Анотація. Проаналізовано сучасний стан ринку платіжних карток в Україні. Виявлено тенденції змін показників, що характеризують його функціонування. Розглянуто основні проблеми розвитку вітчизняного ринку платіжних карток та запропоновано заходи щодо їх подолання.

Аннотация. Проанализировано состояние рынка платежных карт в Украине. Выявлены тенденции изменения показателей, которые характеризуют его функционирование. Рассмотрены основные проблемы развития рынка платежных карт и предложены мероприятия для их нейтрализации.

Annotation. The author analyzes the state of the payment cards market in Ukraine. The tendencies of changes in indicators that characterize its functioning are revealed. The main problems of the payment cards market are considered the measures to neutralize them and suggested.

Ключові слова: банкомат, безготівкові розрахунки, карткова платіжна система, платіжна картка.

Від стану безготівкових розрахунків, своєчасного і повного надходження коштів від платників залежить стан грошового обігу, ціноутворення, кредитні відносини, і як наслідок – соціальний стан населення в цілому. Слід зазначити, що протягом останніх десятиліть великої популярності набули розрахунки за допомогою платіжних карток, які становлять близько 15 % від загального обсягу грошових розрахунків в Україні. Вони мають велике значення для банків, оскільки характеризуються низьким рівнем ризику та приносять стабільний дохід.

Дослідженням питань оцінки емісії та обігу платіжних карток, структури ринку платіжних карток присвячено роботи таких вчених-економістів, як: Васильченко З. М., Згурського О. М., Єрохіна Н. А., Лазепко І. О. та ін. [1 – 4]. Проте незважаючи на ґрунтовні доробки в даному напрямі, в економічній літературі недостатньо уваги приділяється висвітленню практичних аспектів аналізу ринку платіжних карток та перспектив його розвитку.

Метою статті є аналіз стану ринку платіжних карток в Україні, визначення проблем його розвитку та шляхів їх подолання.

Загальні дані про кількість клієнтів, платіжних карток та платіжних пристороїв наведені у табл. 1 [5].

Таблиця 1

**Загальні дані про кількість клієнтів,
 платіжних карток та платіжних пристороїв**

Дані, станом на	Банки-члени карткових платіжних систем (шт.)	Тпр, %	Держателі платіжних карток (тис. осіб)	Тпр, %	Платіжні картки (тис. шт.)	Тпр, %	Банкомати (шт.)	Тпр, %
01.01.2007 р.	111		29 414		32 474		14 718	
01.01.2008 р.	127	14,4	35 723	21,5	41 162	26,8	20 931	42,21
01.01.2009 р.	139	9,45	37 232	4,22	38 576	-6,3	27 965	33,61
01.01.2010 р.	146	5,04	39 395	5,81	29 104	-24,6	28 938	3,48
01.01.2011 р.	141	-3,42	39 942	1,39	29 405	1,03	30 163	4,23
01.01.2012 р.	142	0,71	35 179	-11,9	34 850	18,5	32 997	9,40
01.04.2012 р.	141	-0,70	37 330	6,11	32 658	-6,29	31 987	-3,06
01.07.2012 р.	143	1,42	40 364	8,13	32 199	-1,41	32 903	2,86
01.10.2012 р.	144	0,70	41 394	2,55	34 821	8,14	34 559	5,03

Як видно з даних табл. 1, найбільший приріст банків-членів карткових платіжних систем відбувся за 2007 рік (14,41 %). Протягом 2008 та 2009 років, кількість банків-членів карткових платіжних систем збільшилася на 9,45 та 5,04 %, відповідно. За 2010 рік кількість зменшилася на 3,42 %. Слід зазначити, що після зменшення кількості банків-членів платіжних систем за період з 01.01 по 01.04.2012 року на 0,7 %, у наступні періоди даний показник почав зростати незначними темпами. Найбільший приріст держателів платіжних карток відбувся за 2007 рік (21,45 %). За 2008 – 2009 роки їх кількість продовжувала зростати. Проте за 2011 рік відбулось зменшення кількості на 11,9 %. Починаючи з першого кварталу 2012 року кількість держателів карток поступово зростає та вже на початок четвертого кварталу досягає максимального рівня 41 394 тис. осіб.

Найбільший приріст загальної кількості емітованих банками платіжних карток відбувся також у 2007 році (26,75 %). Протягом 2008 та 2009 років їх кількість значно зменшилась на 12 058 тис. шт., порівняно з 2007 роком. У 2010 та 2011 роки кількість карток збільшувалась до першого кварталу 2012 року, потім спостерігався незначний спад, проте у третьому кварталі 2012 року кількість платіжних карток збільшилась.

Кількість банкоматів у 2007 та 2008 рр. зросла на 42,1 та 33,61 %, відповідно. Упродовж 2009 – 2011 років темп приросту банкоматів знизився та за перший квартал 2012 року спостерігалось зменшення їх кількості.

Таким чином, незважаючи на зменшення темпів приросту як кількості банків-членів карткових платіжних систем, так і держателів карток, платіжних карток та банкоматів, ринок платіжних карток продовжує розвиватись.

Дані про суму та кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками наведені у табл. 2 [5].

Таблиця 2

Дані про суму та кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками

Рік	Сума операцій (млн грн)					Кількість операцій (млн шт.)				
	Безготівкові платежі	Питома вага, %	Отримання готівки	Питома вага, %	Усього	Безготівкові платежі	Питома вага, %	Отримання готівки	Питома вага, %	Усього
2002	1 163	5,80	18 885	94,20	20 048	6	8,11	68	91,9	74
2003	1 356	4,83	26 744	95,17	28 100	7	5,74	115	94,3	122
2004	3 418	5,36	60 341	94,64	63 759	12	5,04	226	94,9	238
2005	3196	3,20	96 542	96,80	99738	18	5,56	306	94,4	324
2006	5049	3,31	147597	96,69	152646	31	6,75	428	93,2	459
2007	8118	3,61	217003	96,39	225121	45	8,46	487	91,5	532
2008	16980	4,56	355438	95,44	372418	67	10,57	567	89,4	634
2009	18375	5,20	334791	94,80	353166	77	13,05	513	86,9	590
2010	29463	6,54	421189	93,46	450652	121	17,49	571	82,5	692
2011	46346	8,05	529633	91,95	575979	214	24,46	661	75,5	875
1-й кв. 2012	17703	11,71	133425	88,29	151128	67	29,00	164	71,0	231
2-й кв. 2012	18742	10,58	158440	89,42	177182	83	29,96	194	70,1	277
3-й кв. 2012	25416	12,81	173065	87,19	198481	87	32,95	177	67,1	264

Отже, як видно з наведених у табл. 2 даних, питома вага, як суми, так й кількості операцій з отримання готівки зменшилась з 94,2 % у 2002 році до 87,19 % у третьому кварталі 2012 року та з 91,89 до 67,05 %, відповідно. Щодо безготівкових платежів, то тут спостерігається протилежна ситуація. Питома вага кількості таких платежів збільшилась з 5,8 % у 2002 році до 12,81 % у третьому кварталі 2012 року від загальної кількості операцій з використанням платіжних карток, а сума з 8,11 до 32,95 %.

У цілому слід зазначити, що кількість безготівкових платежів поступово збільшується, проте питома вага операцій з отримання готівки складає дуже високий відсоток, тобто більшість користувачів карток використовують їх з метою зняття готівки.

Зацікавленість клієнтів у надійному і зручному засобі розрахунку стимулює діяльність вітчизняних банків у наданні різноманітних якісних послуг і продуктів та значно впливає на зростання банківської конкуренції за нові сегменти ринку карткового бізнесу. Проте на розвиток безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток негативно впливають такі фактори [1 – 4]:

низький рівень купівельної спроможності населення;

недостатній рівень розвитку інфраструктури обслуговування платіжних карток;

значні капіталовкладення для впровадження карткових розрахунків;

додаткові витрати торговців на придбання та обслуговування обладнання, навчання персоналу;

не всі банки зацікавлені щодо повного переходу населення до платіжних карток. Це можна пояснити тим, що з одного боку, комісія за зняття готівки у власній мережі банкоматів дорівнює нулю, а з іншого – жодна з фінансових компаній не може своєю інфраструктурою цілком задовольнити потреби власників своїх карт;

ще одним недоліком є проблема дорогого пластику;

недосконалість законодавчої та нормативної бази щодо регулювання операцій з використанням платіжних карток.

Отже, можна зробити висновок, що розглянуті проблеми суттєво впливають на розвиток ринку платіжних карток, та для подолання визначених негативних аспектів його функціонування було запропоновано такі заходи:

підвищити ефективність карткових технологій за допомогою маркетингу фінансових послуг із забезпечення торговельно-сервісних підприємств консультаціями, безоплатного надання витратних матеріалів та обладнання протягом усього періоду співпраці;

проводити навчання персоналу з метою підвищення компетентності працівників;
максимально захистити банківську платіжну систему від несанкціонованого доступу комп'ютерних мереж банку;

спростити або вдосконалити механізм користування платіжними картками, оскільки для деяких груп населення цей механізм є не дуже зручним;

розширити мережу безготівкових банківських пристроїв, а особливо у торговельних мережах.

Запропоновані заходи є необхідними, оскільки український картковий ринок дуже динамічний: змінюються лідери, з'являються нові продукти і технології, незмінним залишається лише одне – він швидко розширюється за рахунок нових держателів карток, емітентів і точок обслуговування.

Наук. керівн. Єремейчук Р. А.

Література: 1. Васильченко З. М. Розрахунки платіжними картками в Україні: стан, проблеми та перспективи / З. М. Васильченко, А. В. Демченко // *Фінанси України*. – 2010. – № 1. – С. 74–83. 2. Загурський О. Розрахунки платіжними картками / О. Загурський // *Дебет-Кредит*. – 2011. – № 50. – С. 115–125. 3. Єрохіна Н. А. Електронні гроші в платіжній системі держави / Н. А. Єрохіна // *Фінанси України*. – 2010. – № 3. – С. 134–139. 4. Лазепко І. Безготівкові розрахунки / І. Лазепко // *Дебет-Кредит*. – 2006. – № 50. – С. 99–114. 5. Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.